

Susanna Hietämäki

Valeenin talo

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen siirto

Opinnäytetyö

Kevät 2011

Kulttuurialan yksikkö

Konservoinnin koulutusohjelma

Rakennuskonservointi

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Kulttuurialan yksikkö
Koulutusohjelma: Konservoinnin koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto: Rakennuskonservointi

Tekijä: Susanna Hietämäki

Työn nimi: Valeenin talo - Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen siirto

Ohjaaja: Janne Jokelainen

Vuosi: 2011

Sivumäärä: 37

Liitteiden lukumäärä:

Kulttuurihistoriallisesti merkittävä Valeenin talo Lappajärven Tarvolan kylässä halutaan siirtää läheiselle rakennuspaikalle. Opinnäytetyössäni selvitettiin Valeenin talon historiaa käyttäen aiemmin tehtyjä rakennusinventointeja lähteenä. Lappajärven kaavoitusta, maankäyttö- ja rakennuslakia, sekä rakennussuojelulakia tutkittiin, jotta selviäisi olisiko Valeenin siirto näiden kannalta mahdollista. Rakennus dokumentoitiin valokuvin, sanallisesti sekä piirustuksin, jotta saadaan yleiskuva rakennuksen nykyisestä kunnosta. Siirrosta yleensä tehtiin suppeaa selvitystä.

Opinnäytetyötäni tehtäessä selvisi, että kaavoitus estää Valeenin siirtämisen. Rakennus oli osittain myös huonossa kunnossa, joka tulee haittaamaan mahdollista siirtoa. Vauriot saataisiin kuitenkin korjattua siirron yhteydessä.

Saavuttamieni tulosten valossa olisi parasta Valeenin talon tulevaisuuden kannalta, että se saataisiin siirrettyä.

Avainsanat: kaavoitus, maankäyttö- ja rakennuslaki, rakennussuojelu

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Culture and Design
Degree programme: Conservation
Specialisation: Building Conservation

Author/s: Susanna Hietamäki

Title of thesis: The House of Valeeni - Transferring of a culturally and historically valuable building

Supervisor(s): Janne Jokelainen

Year: 2011

Number of pages: 37

Number of appendices:

The house of Valeeni in Lappajärvi in Tarvola is wished to be transferred to a nearby building site. The history of the building was researched by using earlier building inventories. The town planning of Lappajärvi, land use and building laws were examined to see if it was possible to transfer Valeeni. The building was documented in different ways. There was also a brief clarification of transfer of wooden houses in general in the thesis.

In my thesis, it was found out that the town planning prohibits the possibility to transfer Valeeni. Transfer might also be disturbed by the partially poor condition of the building. The defects of the building may be repaired during the transferring. For the safe future of the house, it would be best to transfer it.

Keywords: town planning, land use, building law, building conservation

SISÄLTÖ

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ	2
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	3
THESIS ABSTRACT	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	5
2 TARVOLAN JA VALEENIN HISTORIAA	7
2.1 Tarvolan kylän historiaa	7
2.2 Valeenin talon ja Annolan tilan historiaa	8
3 LAKI JA KAAVOITUKSET	10
3.1 Yleistä laeista ja kaavoituksesta	10
3.2 Lappajärven kaavoitus	11
3.3 Tarvolanniemen osayleiskaavan ja rakennusjärjestyksen määräykset	13
4 VALEENIN TALON SIIRTO	17
5 VAURIOT	19
5.1 Valeenin talon arkkitehtuuria	19
5.2 Vauriokartoituksen lähtökohdat	22
5.3 Perustuksen vauriot	22
5.4 Alapohjan vauriot	23
5.5 Seinien vauriot	24
5.6 Yläpohjan ja välipohjan vauriot	27
5.7 Vesikaton vauriot	28
5.8 Ikkunoiden vauriot	28
5.9 Ovien ja kuistin vauriot	30
5.10 Tulisijojen vauriot	31
5.11 Vaurioiden eteneminen	32
6 LOPPUPOHDINTA	33
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Lappajärven Tarvolan kylässä sijaitsee vanha nimismiehen talo, Valeeni. Talo siirrettiin Tarvolan kylässä sijaitsevalta Liipin tilalta nykyiselle paikalleen vuonna 1836 ja se toimi vuosina 1838–1864 Lappajärven käräjätalona. Nimismiehenä oli tuolloin Johan August Wallén. Näiden aikojen jälkeen useampi ihminen ehti asumaan taloa, kunnes vuonna 1976 se jäi tyhjilleen ja kylmilleen. Vuonna 2004 talo siirtyi nykyisille omistajilleen, Keijo ja Marita Annolalle. Talo on edelleen tyhjänä, vailla käyttötarkoitusta, sillä samassa pihapiirissä on myös 1900-luvun alussa rakennettu Valeenia suurempi asuinrakennus, joka on peruskorjattu Annoloiden kodiksi 1970-luvulla. Kahdelle suurelle asuinrakennukselle ei riitä käyttöä samassa pihapiirissä. Nykyisellä paikallaan Valeenin talon tulevaisuus on epävarma, sillä nykyiset omistajat eivät enää aio ylläpitää sitä. Vielä tällä hetkellä rakennus on pääosin kunnossa ja täysin korjattavissa, mutta se kaipaa pikaisia toimenpiteitä säilyäkseen. Talon ainoa pelastus näyttäisikin tällä hetkellä olevan siirto läheiselle tontille, joka on Vesa Annolan omistuksessa. Vesa Annola on tarjoutunut ostamaan rakennuksen ja huolehtimaan siitä, mutta vain jos se siirretään hänen tontilleen. Kaikki mahdolliset esteet kaavoituksen ja lakien puolelta tulevat selviämään viimeistään kun purku- ja rakennuslupia haetaan, mutta oman oppimiseni kannalta sekä valmistaakseni Annolat mahdollisiin esteisiin, halusin selvittää Lappajärven kaavoituksen, rakennuslain ja rakennussuojelulain kannan siirtoon.

Tavoitteeni opinnäytetyössäni on siis selvittää mahdollisuudet talon siirtoon. Talon rakenteiden kuntoa selvitetään, sillä jos hirsirunko on liian vaurioitunut tai muutosten vuoksi epäyhtenäinen, talon siirtäminen ei ole mielekäästä. Muun muassa Museoviraston kanta on tärkeä, kun kyseessä on merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Rakennuksen nykytila dokumentoidaan pikaisesti piirustuksin, valokuvin ja sanallisesti. Opinnäytetyöni tulee siis koostumaan kolmesta pääosiosta: siirtoon liittyvästä osiosta, talon historiasta sekä vauriokartoituksesta.

Toivon löytäväni mahdollisimman paljon vastauksia, jotka auttaisivat omistajia turvaamaan arvokkaan rakennuksen tulevaisuuden. Tavoitteenani on myös oppia enemmän kaavoituksesta ja rakennussuojelusta.

2 TARVOLAN JA VALEENIN HISTORIAA

2.1 Tarvolan kylän historiaa

Valeenin talo (Kuva 1) on osa Annolan tilaa, joka sijaitsee Tarvolan kylässä, Lappajärven Söyringinlahden länsipuolella. Lappajärven kirkonkylästä Tarvolaan matkaa on vähimmillään viisi kilometriä, kylän pohjoisosasta matkaa kertyy yli kymmenen kilometriä. Kylä oli 1900-luvun alussa Lappajärven kauppaja liikekeskus, sillä siellä asuivat mm. pitäjäien yhteinen nimismies Wallén sekä kauppiat Matti Hannuksela ja Karl Chorn. Tarvola oli tiheään asuttu kylä jo 1800-luvun puolella, jolloin Tarvolassa oli pienellä alueella useita tuulimyllyjä, koulu ja monenlaisia yrittäjiä. Vuonna 1872 Tarvolan kylässä syttyi suuri tulipalo, joka poltti kylästä 14 asuinrakennusta. (Hippi & Savola, 2002b.)

Kuva 1. Valeenin talon länsijulkisivu.

Asukkaita kylässä on nykyään noin kahdeksansataa, vuonna 2001 oli 823 asukasta (Hippi & Savola, 2002a). Rantaviiva Tarvolassa on rakennettu lähes täyteen. Pelkästään loma-asuntoja siellä on reilusti yli kaksisataa. (Hippi & Savola, 2002c.) Tarvolan kylässä on paljon historiallisesti arvokkaita rakennuksia Valeenin lisäksi,

muun muassa valtakunnallisesti historialliseksi luokiteltu Heikintuvan aitta, joka on rakennettu 1670-luvulla Lappajärven Kirkkoniemeen ja useamman vaiheen kautta siirretty Tarvolaan. (Kangas, 1998, 12.)

2.2 Valeenin talon ja Annolan tilan historiaa

Valeenin talo siirrettiin Annolan tilalle vuonna 1836. Talo sijaitsi alun perinkin Tarvolan kylässä Liipin tilalla, mutta Lappajärven silloinen nimismies Johan August Wallén ja hänen appensa, entinen nimismies Johan Molander, siirättivät talon nykyiselle paikalleen. Johan Molander toimi Lappajärven nimismiehenä 1800-luvun alusta vuoteen 1832. Johan August Wallén tuli Molanderin apulaiseksi mentyään tämän tyttären kanssa naimisiin ja vuonna 1835 Wallén alkoi hoitaa Lappajärven nimismiehen virkaa. Käräjä oli pidetty Lappajärvellä vuodesta 1823 lähtien ja aluksi käräjäpaikat vaihtelivat. Vuodesta 1838 vuoteen 1864 Valeenissa käräjäitiin säännöllisesti, kunnes Lappajärvelle valmistui uusi käräjätalo. (Kangas, 1998.) Myös vuonna 1864 valmistunut käräjätalo on säilynyt Lappajärvellä tähän päivään saakka.

Muistitiedon mukaan 1870-luvulla Valeenin ostivat Elias ja Sanna Liisa Annola. Heidän perheensä oli yksi niistä, jotka olivat menettäneet kotinsa vuoden 1872 tulipalossa. Tila jaettiin heidän kolmen poikansa, Oton, Oskarin ja Eliaksen kesken. Valeenin taloa asuttivat tuolloin eteläpäädyssä Otto ja hänen vaimonsa Anna Kaisa. Heidän käytössään olivat ainakin tupa, keittiö ja sali. Pohjoispäädyssä 1930-luvulle saakka keittiötä ja huonetta asui vanhempi Elias Annola vaimonsa kanssa. Otto ja Anna Annolan lapset Helmi ja Eemeli asuivat Valeenin talossa vanhempiensa jälkeen. He jäivät toistaiseksi Valeenin viimeisiksi asukkaiksi, sillä vuonna 1976 rakennuksen omistajuus siirtyi Toivo Övermarkille hänen äitinsä Tyyne Övermarkin kautta. Tällöin rakennus jäi tyhjilleen. Tyyne Övermark oli omaa sukuaan Annola, Otto ja Anna Kaisa Annolan tytär. (Kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakennelmat.) Keijo ja Marita Annola muuttivat 1970-luvulla tilalla sijaitsevaan 1900-luvun alussa rakennettuun asuinrakennukseen, joka sijaitsee aivan Valeenin talon läheisyydessä. Vuonna 2004 Keijo ja Marita Annola ostivat

tilallaan sijaitsevan Valeenin. Tarkka ostopäivä oli 28.12.2004. (Annola, K. & M., 2009.)

Annolan tilalla sijaitsevat Valeenin talon lisäksi asuinkäytössä oleva rakennus 1900-luvun alusta, betonielementtinavetta, konevarasto, vanha tallirakennus sekä puutarhassa rannan lähellä pieni käymälä. Valeenin talon välittömässä läheisyydessä on myös pieni, lautaseinäinen vajarakennus. Kaksi vanhaa rakennusta on siirretty toisaalle, mutta ne ovat edelleen Lappajärven alueella. Myös vanha navetta on purettu.

Alun perin Keijo ja Marita Annolan oli tarkoitus kunnostaa Valeenia. Kohteeseen saatiin vuonna 2006 Museoviraston entisöintiavustus perustusten ja hirsirungon kunnostamiseen. Rahoitusta anottiin siirrettäväksi vuoteen 2007. Nyttemmin rakennuksesta on tullut omistajilleen rasite, eikä heillä ole mahdollisuutta enää kunnostaa sitä. Purkulupaa haettiin syksyllä 2009. Kunnanvaltuusto suhtautui purkulupahakemukseen myönteisesti. Ympäristökeskus kuitenkin vaati asiasta tarkempaa selvitystä, jolloin Museoviraston edustaja tuli arvioimaan tilannetta. Rakennus on tällä hetkellä toimenpidekiellossa. Ympäristökeskukselta ei tämän jälkeen ole tullut omistajille uusia ohjeita tai määräyksiä. (Annola, K., 2010.)

3 LAKI JA KAAVOITUKSET

3.1 Yleistä laeista ja kaavoituksesta

Historiallisiin rakennuksiin kohdistuviin toimenpiteisiin liittyy monia lupa-, kaavoitus- ja lakisäädöksiä sekä -asetuksia, joita valvotaan ympäristökeskuksen, Museoviraston ja kunnan toimesta. Suomessa on kaksi rakennuksia suojelevaa lakia: rakennussuojelulaki, jonka nojalla voidaan suojata kokonaisia rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita tai yksittäisiä rakennuksia; sekä rakennuslain 135§:n 3 momentti, joka mahdollistaa kaavoituksessa olevat tarpeelliset määräykset kohteen suojelemiseksi. (Siitari-Vanne, 1994, 1.)

135 §

Rakennusluvan edellytykset asemakaava-alueella

3 momentti:

Jos rakennuslupahakemuksen mukainen rakentaminen edellyttää rakennuksen purkamista, luvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, mitä 139 §:ssä säädetään purkamisluvan edellytyksistä.

(L 132/1999 [Viitattu 25.11.2010].)

139 §

Purkamisluvan edellytykset

Purkamisluvan myöntämisen edellytyksenä on, ettei purkaminen merkitse rakennettuun ympäristöön sisältyvien perinne-, kauneus- tai muiden arvojen hävittämistä eikä haittaa kaavoituksen toteuttamista.

Lupahakemuksessa tulee selvittää purkamistyön järjestäminen ja edellytykset huolehtia syntyvän rakennusjätteen käsittelystä sekä käyttökelpoisten rakennusosien hyväksi käyttämisestä.

(L 132/1999.)

Lakeja täydentävät asetukset, jotka ovat lakia lievempiä, mutta sopusoinnussa lain kanssa. Asetuksia ei käsitellä eduskunnassa, vaan tasavallan presidentti antaa ne. (Kuusiniemi, 1988, 9.)

Kaavat jaetaan yleispiirteisiin ja yksityiskohtaisiin kaavoihin. Yleispiirteisiä kaavoja ovat maakuntakaava, yleiskaava sekä kuntien yhteinen yleiskaava. Asemakaavat ovat kuntakohtaisia yksityiskohtaisia kaavoja, eli detaljikaavoja. (Syrjänen, 1999, 122.) Kaavoituksessa yleispiirteinen kaava ohjaa tarkemman kaavan laatimista: maakuntakaava ohjaa yleiskaavan laatimista ja yleiskaava asemakaavan laatimista. Näin kaavajärjestelmä on kolmitasoinen. (Tietoa kaavoituksesta [Viitattu 1.12.2010].)

Sekä rakennussuojelulait että maankäyttö- ja rakennuslaki koskevat läheisesti Vaaleenin talon siirtoaikkeitä, sillä on tiedettävä miten ne vaikuttavat rakennushistoriallisesti merkittävän rakennuksen siirtoon, sekä uuden pihapiirin perustamiseen. Tämän vuoksi kaavoituksen, rakennus- ja maankäyttö-, sekä rakennussuojelulakien selvittäminen tässä tapauksessa ovat tärkeitä, sillä mahdollisesti joitain asetuksia ja säädöksiä on, jotka estävät rakennuksen siirtämisen. Toisaalta myös siirron puolesta olevia lakeja ja asetuksia voi löytyä.

3.2 Lappajärven kaavoitus

Lappajärvellä on voimassa Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava, jonka Ympäristökeskus on hyväksynyt 23.5.2005 (Kaavoitus [Viitattu 10.2.2010]). Maakuntakaava on yleispiirteinen suunnitelma siitä, miten aluetta tulee käyttää. Maakuntakaavaa käytetään myös ohjeena yleiskaavoja laadittaessa (Kaavasanasto ja -merkinnät, 2005). Lappajärven keskusta-alueelle on laadittu oikeusvaikutteinen osayleiskaava, jonka kunnanvaltuusto on hyväksynyt vuonna 2000 (Lappajärvi: Keskustaajaman osayleiskaavan tarkistus, 2009, 8). Osayleiskaava koskee vain tiettyä kunnan aluetta. Yleiskaavat jaetaan kolmeen ryhmään: *vahvistettu yleiskaava* on ennen vuotta 2000 laadittu yleiskaava, jonka lääninhallitus, ympäristöministeriö tai alueellinen ympäristökeskus on vahvistanut; *ensimmäisen asteen yleiskaava* on vain kunnanvaltuuston hyväksymä kaava, jolla ei ole oikeusvaikutuksia esimerkiksi laa-

dittaessa asemakaavaa tai päätettäessä poikkeamisista, vaan alueella on voimassa seutukaava tai maakuntakaava; *oikeusvaikutteisia yleiskaavoja* ovat lähes kaikki 1.1.2000 jälkeen kunnan hyväksymät kaavat. (Yleiskaavoitus [Viitattu 14.12.2010].)

Lappajärveen rajoittuvilla kulttuurimaisemilla ja ranta-alueilla on myös voimassa osayleiskaava: kulttuurimaisema- ja rantayleiskaava. Tämä osayleiskaava pätee siis myös Tarvolanniemellä, jossa Valeenin talo sijaitsee. Kaava on hyväksytty kunnanvaltuustossa 15.11.2004 ja viimeksi se on tarkistettu 22.6.2009. Osayleiskaava on siis hyväksytty vuoden 2000 jälkeen, jolloin kaava on oikeusvaikutteinen. Osayleiskaava kuuluu kokonaisuudessaan Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettuun kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta tärkeään alueeseen (Lappajärvi: Keskustaajaman osayleiskaavan tarkistus, 2009, 8).

Tarvolanniemellä on voimassa myös kunnanvaltuuston vuonna 2000 hyväksymä rakennusjärjestys. Rakennusjärjestys antaa määräyksiä sopivasta rakentamisesta, kulttuuri- ja luonnonarvojen huomioon ottamisesta sekä hyvän elinympäristön toteuttamisesta ja säilyttämisestä (Tanskanen, M. 2009). Kaupunkien rakentamista on säädelty 1700-luvulta saakka, jolloin laadittiin asemakaavoja sekä rakentamismääräyksiä. 1800-luvun puolivälissä rakennusjärjestyksestä tuli keskeinen normisto, joka ohjasi maankäyttöä ja rakentamista. (Hietanen, 2002, 4.) Nykyään rakennusjärjestys on pakollinen kaikissa kunnissa, mutta sen määräykset saattavat olla erilaisia kunnan eri alueilla (L 132/1999, 14 §, 1 momentti). Kunnanvaltuusto hyväksyy rakennusjärjestyksen (L 132/1999, 15 §).

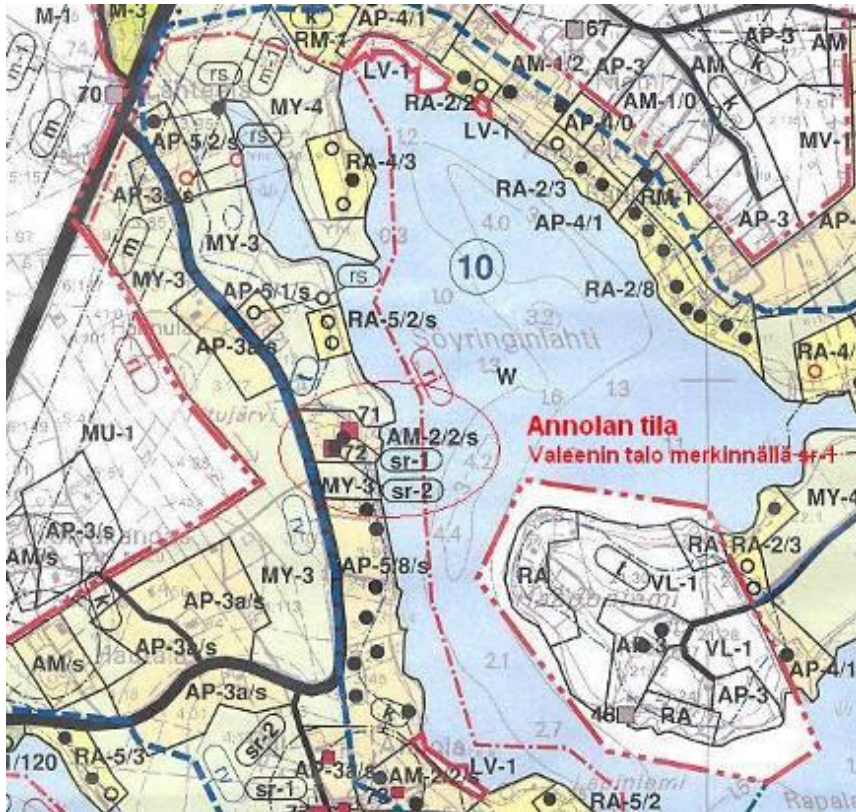
Mikäli ristiriitaisuuksia löytyy Tarvolanniemen osayleiskaavan ja Tarvolanniemen rakennusjärjestyksen välillä, osayleiskaava syrjäyttää rakennusjärjestyksen. Jos jostain asiasta rakennusjärjestyksessä ei määrätä, noudatetaan osayleiskaavan linjauksia. Rakennusjärjestys voi myös täydentää yleiskaavoituksen määräyksiä. (Maankäyttö- ja rakennuslaki; Yleiskaavan sisältö ja esitystavat, 18.)

Valeenin talo on rakennussuojelulla suojaamaton, mutta silti rakennustaiteellisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus. Se oli myös listattuna vuonna 1993

tehtyyn valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen listaan (Rakennettu kulttuuriympäristö; Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 – luettelo, 1993.), mutta uudessa 1.1.2010 voimaan tullessa listassa sitä ei enää ollut. Rakennettu kulttuuriympäristö 2010 -luettelo on Museoviraston laatima inventointi, joka valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 vahvistettiin käyttöön 1.1.2010 alkaen (Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt 2010; RKY, 2009).

3.3 Tarvolanniemen osayleiskaavan ja rakennusjärjestyksen määräykset

Valeenin talo on kaavalla suojeltu vuonna 2009 tarkistetun osayleiskaavan mukaan. Lappajärven keskustaajaman osayleiskaavan tarkistuksessa ranta-alueilla ja eräillä osa-alueilla osayleiskaavamerkintä sr-1 (2009, 5) määrittelee Valeenin valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennuskulttuurikohteeksi: "Valtakunnallisesti arvokas rakennuskulttuurikohte tai ympäristö. Merkinnällä on osoitettu ne rakennustaiteellisesti, kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti arvokkaat rakennukset tai rakennusryhmät, jotka tulisi ympäristöineen säilyttää ja joiden kunnostuksessa tulisi pyrkiä entistävään peruskorjaukseen". Vieressä olevalla 1900-luvun asuinrakennuksella on lievempi suojelumerkintä sr-2, joka merkitsee sitä, että se on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi rakennuskulttuurikohteeksi, joka tulisi ympäristöineen säilyttää. (Kuva 2.) Pelkästään nämä kaavamerkinnät estävät talon purkamisen ja sitä kautta siirtämisen. Poikkeuslupaa talon purkamiseen voidaan ehkä kuitenkin hakea. Poikkeuslupaa haetaan kunnalta ja alueelliselta ympäristökeskukselta. Hakemukseen liitetään arvio poikkeamista koskevan hankkeen keskeisistä vaikutuksista sekä hakemuksen perustelut (L 895/1999, 85 §, 2 momentti.) Kunnan poikkeamispäätöshakemus vaatii yleensä ympäristökeskuksen lausunnon. Maankäyttö- ja rakennuslain 23. luvun 171 §, 2 momentissa määrätään, että kunta ei voi myöntää poikkeuslupaa, kun kysymys on poikkeamisesta rakennuksen suojelua koskevasta kaavamääräyksestä. Tässä tapauksessa pelkästään Lappajärven kunta ei yksistään voi myöntää poikkeuslupaa, sillä Valeeni on kaavalla suojeltu. Tällöin kunta lähettää poikkeuslupahakemuksen alueelliselle ympäristökeskukselle oman lausuntonsa ohella (A 895/1999, 85 §, 3 momentti).

Kuva 2. Tarvolan kaavoitusta. Valeenin talo merkinnällä sr-1. (Maanmittauslaitos 2009)

Museovirasto on 14.10.2010 antanut lausunnon Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukselle Valeenin talon rakennussuojeluesityksestä. Omistajien purkamislupahakemuksen jälkeen on myös Länsi-Suomen ympäristökeskus omasta aloitteestaan saattanut rakennuksen suojelun vireille. Museovirasto puoltaa Valeenin suojelua rakennussuojelulain nojalla, sillä rakennus täyttää rakennussuojelulain 2 §:ssä todetut suojelun edellytykset (Museoviraston lausuntoja -tiedote [Viitattu 25.11.2010]): "Tässä laissa tarkoitetun suojelun kohteita ovat sellaiset rakennukset, rakennusryhmät ja rakennetut alueet, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen, rakennustekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien taikka rakennuksen ainutlaatuisuuden tai tyypillisyyden kannalta. Rakennukseen luetaan kuuluvaksi sen kiinteä sisustus" (L 60/1985, 2 §, 1 momentti). Lausunnossaan Museovirasto ei ota kantaa talon siirtämiseen, mutta ei myöskään täysin sulje pois mahdollisuutta siihen. Edellytyksenä olisivat, etteivät rakennuksen siirtäminen ja uudelleen pystyttäminen tärvelisi rakennuksen keskeisiä suojeltavia arvoja. (Museoviraston lausuntoja -tiedote [Viitattu 25.11.2010].)

Vanhan rakennuksen siirtoa verrataan uudisrakentamiseen. Tästä syystä on haettava rakennuslupaa kunnan rakennusvalvontaviranomaiselta (L 132/1999, 130 §, 1 momentti). Rakennuslupaa haetaan kirjallisesti ja hakemukseen liitetään selvitys siitä, että hakija hallitsee rakennuspaikkaa (L 132/1999, 131 §, 1 momentti). Muita liitteitä ovat rakennuksen pääpiirustukset: pohja-, leikkaus- ja julkisivupiirroksset, jotka suunnittelija varmentaa nimikirjoituksellaan; ote alueen peruskartasta; kiinteistörekisterin ote ja tarvittaessa tonttikartta. Lisäksi rakennuslupahakemukseen liitetään selvitys rakennuspaikan perustamis- ja pohjaolosuhteista. Tarvittaessa lisätään liitteet rakennuksen terveellisyydestä ja korkeusasemasta sekä näiden edellyttämästä perustamistavasta. (A 895/1999, 49 §, 1 ja 2 momentti.) Kunnan rakennusviranomaisen tiedottaa rakennuslupahakemuksesta naapureille ja varaa heille seitsemän päivää mahdollisten huomautusten tekemiseen (A 895/1999, 65 §, 1 momentti).

Tarvolanniemen rakennusjärjestyksessä alue on jaettu kolmeen osa-alueeseen: Alue 1, rantavyöhyke; Alue 2, kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa; Alue 3 muut alueet. Valeeni ja uusi rakennuspaikka sijoittuvat alueelle 2. Rakennusjärjestyksessä määrätään, että alueella 2 rakennuspaikalle tulee muodostaa rakennuksista pihapiiri. On siis suositeltavaa, että päärakennuksen lisäksi rakennetaan vähintään kaksi talousrakennusta. Talousrakennusten on sijoitettava pihapiiriin tai sen välittömään läheisyyteen. Rakennusjärjestyksessä suositellaan käyttämään uutta pihapiiriä perustettaessa vanhoja, paikalle siirrettäviä rakennuksia. (Tarvolanniemen rakennusjärjestys 2000, 4.) Rakennusten tulee myös muodostaa rakennuspaikalle ympäristökuvaltaan sopusuhtainen kokonaisuus (Tarvolanniemen rakennusjärjestys 2000, 3).

Rakentamisen määrästä alueella 2 Tarvolanniemen rakennusjärjestys (2000, 8) määrää seuraavaa:

- Asuntorakentamista ja maatilan talouskeskuksia varten osoitetulla alueella saa rakentaa enintään kaksi asuntoa rakennuspaikkaa kohti. Kokonaiskerrosala saa olla enintään 20 % rakennuspaikan pinta-alasta.

Rakennustapaa koskevat määräykset alueella 2 Tarvolanniemen rakennusjärjestyksessä (2000, 6) ovat:

- Asuinrakennusten kerrosluku tulee olla 1 - 2.
- Kattomuotona tulee olla harjakatto tai sen sovellus. Päätarakennetta ei saa koteloida.
- Kattokaltevuuden tulee olla 1:1,5...1:2,0 lukuun ottamatta maatalouden tuotantorakennuksia.
- Julkisivujen ikkuna-aukotuksen tulee olla tasapainoinen.
- Julkisivuverhouksen tulee olla puuta lukuun ottamatta maatalouden talousrakennuksia. Hirsipintainen julkisivuverhous on sallittu lukuun ottamatta pyöröhirttä.
- Katon ja julkisivujen väriytyks on toteutettava olemassa olevien perinteisen rakennuskannan väriytysperiaatteen ja -sävyjen mukaan ympäristöön sopivasti. Väriytyksen tulee olla yhtenäinen. Mikäli katemateriaalina on pelti, sen tulee olla pinnoitettu tai maalattu.

Tarvolanniemen osayleiskaava siis mahdollistaa siirrettävän rakennuksen uudisrakentamisen. Vanhan siirrettävän talonkin täytyy kuitenkin täyttää uudisrakentamista koskevat määräykset, joista seuraa muutoksia rakennukseen. Näitä muutoksia ovat muun muassa nykyaikaiset lämmöneristysvaatimukset, joiden toteuttamista vanhaan rakennukseen täytyy tutkia tarkasti. Väärin tehtyjen eristyksien vuoksi kosteuden haihtuminen hirsirungosta saattaa häiriintyä, joka johtaa pahimmillaan hirsirungon lahoamiseen.

4 VALEENIN TALON SIIRTO

Valeenin talolle on jo mahdollisen siirron varalle suunniteltu uusi rakennuspaikka, joka sijaitsee lähellä rakennuksen nykyistä paikkaa. Ympäristöltään uusi rakennuspaikka on hyvin samankaltainen kuin nykyinenkin: talon välimatka Lappajärveen säilyisi miltei ennallaan, ja myös maaston muodot vastaavat nykyistä paikkaa. Rakennusta häiritsevää kasvillisuutta suunnitellulla siirtopaikalla ei juuri ole. Talo pystyttäisiin myös rakentamaan uudelle paikalleen siten, että julkisivujen ilmansuunnat eivät muuttuisi.

Yleensä rakennushistoriallisesti arvokkaiden talojen siirtämistä alkuperäiseltä paikaltaan vältetään, sillä siirrossa katoaa aina tärkeitä osia; muun muassa pintakäsittelyt lähes poikkeuksetta. Rakennuksen irrottaminen sen alkuperäisestä ympäristöstä ja rakennuskokonaisuudesta voi olla epäilyttävää. Vaikka Valeenin talon ympäristössä ei ole enää juurikaan muita alkuperäisiä rakennuksia jäljellä, osa sen historiaa tulee katoamaan. Kuitenkin rakennussuojelun näkökulmasta siirto on aina hävittämistä parempi vaihtoehto (Puurunen, 2000, 3).

Hirsirakennuksen siirto vaikuttaa teoriassa yksinkertaiselta, sillä hirsitalot on tehty siirrettäväksi. Ennen paritupia jaettiin perillisten kesken tai osa hirsistä annettiin jälkeläisille perintönä, kun loput talosta jäi vanhemmille. (Puurunen, 2000, 3.) Kuitenkin talon siirtoon liittyy paljon suunnittelua ja työtä. Ensin on päätettävä, millä tavalla rakennus siirretään: kokonaisena vai osina.

Mikäli taloa aletaan siirtää kokonaisena, tulee ottaa huomioon useita seikkoja: rakennuksen koko, kunto, siirtoreitti ja saatavilla olevat siirtokalustot ja tietenkin siirtämisen hinta. Valeenin talo on suuri, mutta tämän kokoluokan talon siirto ei olisi ennenkuulumatonta. Esimerkiksi vuonna 1979 Forssassa ns. Tehtaankoulua siirrettiin tilapäisiä ratakiskoja pitkin muutamia kymmeniä metrejä (Puurunen, 2000, 4). Annolan tilan ja uuden rakennuspaikan välinen matka on kuitenkin huomattavasti pidempi. Rakennuspaikkojen välissä on myös melko tiiviisti rakennettu asuin-

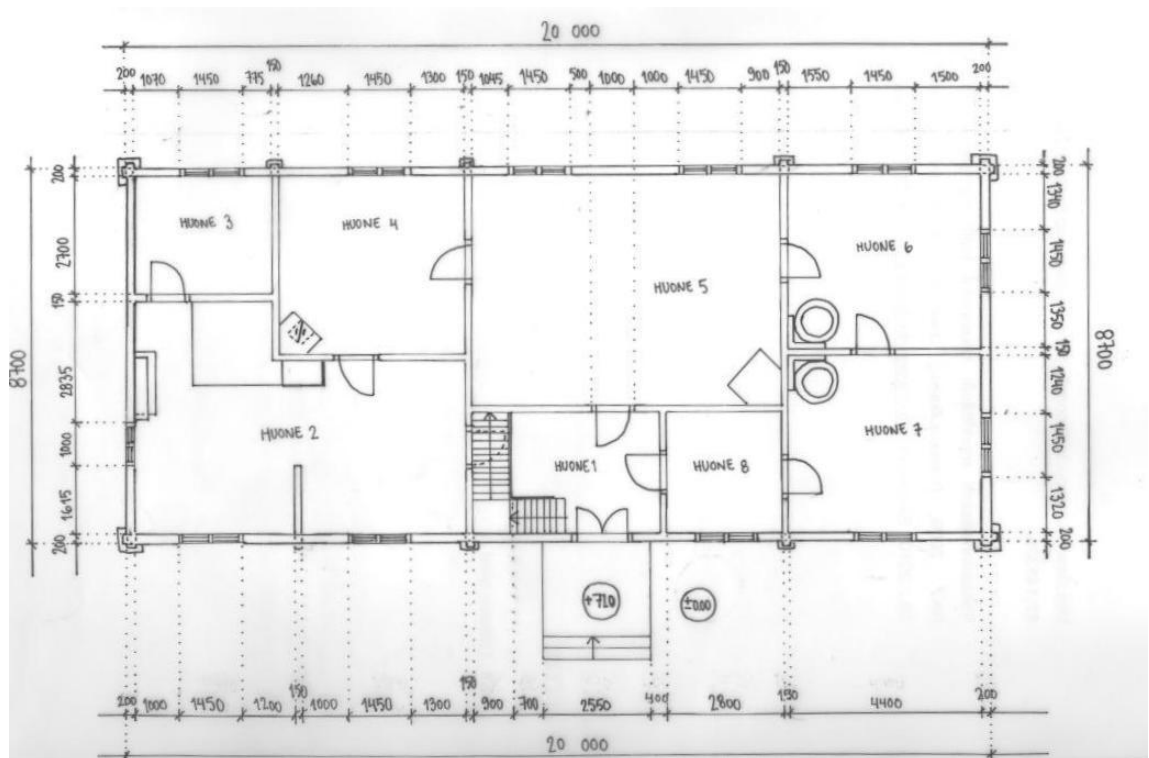
tontti. Rantakaistaleen kautta siirtäminen olisi mahdotonta sillä maa näillä kohdin viettää loivasti järveä kohti. Tällöin ainoaksi siirtoväyläksi jäisi kapeahko maantie, joka kulkee kummankin rakennuspaikan ohi. Rakennusta kokonaisuena siirrettäessä tulee huomioida myös, että hirsirunko saattaa vaurioitua, kun salvokset ja varaukset mahdollisesti löystyvät siitakin huolimatta, että hirsirunko muuten kestää hyvin vääntöä ja äkkiliikkeitä (Puurunen, 2000, 4). Muutoin kokonaisuena siirto olisi nopein tapa siirtää hirsitalo, taloa kun ei tarvitse kokonaan purkaa. Kuitenkin olisi ihanteellista perustaa Valeeni uudelle paikalleen samoille porakiville, joille se on nykyin perustettu. Rakennusta siirrettäessä tulee perustusten ehdottomasti olla valmiina, jotta rakennus saadaan nopeasti paikalleen (Puurunen, 2000, 4).

Toisena vaihtoehtona on talon siirtäminen osissa. Talon osina siirtäminen on työlästä, sillä koko talo on purettava ja jokainen osa on numeroitava, jotta jokainen rakennuksen osa löytää oikealle paikalleen rakennusta uudelleen koottaessa. Tärkeimmät rakennusosat täytyy dokumentoida, kunnostaa ja parhaassa tapauksessa palauttaa taloon siirron jälkeen. Tällaisia ovat yleisesti olleet muun muassa tulisijat, joita myös Valeenin talossa on säilynyt useita. Jos Valeenin talo saadaan siirrettyä osissa, voidaan samalla korjata myös nykyiset rungon, perustusten ja lattioiden vauriot. Myös kivijalan siirto olisi mahdollista, kun kivet koodataan siten, että ne pystytään uudella rakennuspaikalla sijoittamaan alkuperäisille paikoilleen. Kivijalan alla olevaa perustusta tuskin kannattaisi siirtää uudelle paikalle. Uusi perustus voidaan valaa betonista ja asetella kivijalka sen päälle.

5 VAURIOT

5.1 Valeenin talon arkkitehtuuria

Valeenin talo on hirsirunkoinen puolitoistakerroksinen pohjalaistalo, jossa on nähtävillä paljon empirevaikutteita. Rakennus on noin kaksikymmentä metriä pitkä ja yhdeksän metriä leveä (Kuva 3). Talon pohjakaavassa on viitteitä karoliiniseen pohjakaavaan, joka yleistyi Suomessa virkataloissa 1730-luvulla. Suosituksi se tuli juuri 1800-luvun empiretaloissa. Talonpoikaissovellus keskussalipohjakaavasta oli keskeistupa. (Konttinen & Laajoki, 2000, 180.)

Kuva 3. Valeenin talon alakerran pohjapiirros. Ei mittakaavassa.

Kivijalkana ovat kapeat hakatut kivet ja alapohjatyypinä on rossipohja. Tukikivilaidelmia sijaitsee tulisijojen ja lattiankannattajien alapuolella. Alapohjissa on kaksinkertaiset niskat, jotka on kannatettu kivijalan päältä. Niskojen päällä on haljaspuolikkaat ja eristekerros. Kattomuotona on satulakatto, joka on katettu Eternit -levyillä. Eternit -levyjen alla on tallella vanha pärekate. Ulkoseinät ovat vaaka-

vuoratut ja vuoraus on maalattu keltaisella keittomaalilla (Nurkkala & Väli-Torala, 2005). Valeenin taloa on kutsuttu myös siniseksi taloksi, joten se on mahdollisesti aiemmin maalattu siniseksi (Annola, 2009). Vaakavuoraus yleistyi 1800-luvun alkuvuosikymmeninä, kun empirearkkitehtuuri tuli muotiin (Rahola, 2000, 2). Vuorilautojen leveys noudattelee myös empiren ihanteita ja on melko leveää, noin 19 cm. Jokaisessa vuorilaudassa hienona yksityiskohtana on myös alareunan profiiliura. Salvoskoteloinnit on maalattu valkoisella öljymaalilla ja osa niistä päättyy yläpäästään puiisiin, profiloituihin kapiteeleihin. Salvoskoteloinnit tuovat mieleen kiviempirerakennuksissa käytetyt pilarit ja pilasterit, joita käytettiin rytmittämään julkisivuja, jotta rakennukset saatiin näyttämään ajan ihanteiden mukaan mahdollisimman symmetrisiltä. Maalaistaloissa pilastereilla, eli salvoskoteloinneilla on käytännöllisempi tarkoitus: ne suojaavat rakennuksen nurkkia vedeltä ja muilta ilmaston vaikutuksilta. Alakerran suurien kuusiruutuisten ikkunoiden ympärillä on valkoisella öljymaalilla maalatut palkistokehykset, nekin empiretyyliset. Yläkerran päädissä olevat kuusiruutuiset ikkunat ovat hiukan alakerran ikkunoita matalammat. Muut ikkunat yläkerrassa ovat neliruutuisia, suorakulmaisista haukkaikkunoita, jotka tuovat valoa vinttitaloihin.

Vielä vuonna 2005 rakennuksen edessä oli pieni umpikuisti (Kuva 4), joka tuolloin oli hyvin huonokuntoinen ja vaarassa sortua (Nurkkala & Väli-Torala, 2005). Kuusikulmainen kuisti purettiinkin vuonna 2006 (Lehtimäki, 2006), mutta sen lattiarakenteet jäivät paikoilleen. Suojattomaksi kuistin purkamisen jälkeen jäivät kolmipeiliset profiloituneet ulkopariovet.

Kuva 4. Kuisti lännestä kuvattuna. (Anu Nurkkala ja Tuija Väli-Torala)

Rakennuksen alakerrassa on yhteensä kahdeksan huonetta: eteinen, keittiö, viisi asuinhuonetta sekä suuri sali. Yläkerta on suurimmaksi osaksi kylmää vinttitilaa, vain etelä- ja pohjoispäädyn keskellä sijaitsee asuinhuoneet. Huonekorkeus alakerrassa on korkeimmillaan noin kolme metriä. Pohjakaava ei mahdollisesti ole enää alkuperäisessä muodossaan, sillä muutoksista kertonee ainakin se, että talossa on ollut kaksi keittiötä niihin aikoihin, kun talo jaettiin Otto ja Elias Annolan perheiden kesken (Kangas). Sisätilojen lankkulattian alla eristeenä on noin 30 cm hiekkaa, jonka alla on tukilaudoitus.

Alakerrassa on viisi tulisijaa. Yksi niistä on keittiön suuri tulisija, johon kuuluvat takka, valurautainen hella ja leivinuuni. Huoneessa numero neljä on uudempi, mahdollisesti 1970-luvulla punatiilestä muurattu varaava takka. Suuressa salissa sijaitsee isokokoinen vihreä kaakeliuuni. Eteläpäädyn huoneissa kummassakin on pystyuunit; huoneessa numero 6 vihreä kaakeliuuni ja huoneessa numero 7 peltikuoriuuni. Tulisijojen hormistot on johdettu siten että ne kulkevat yläkerrassa kahden asuinhuoneen kautta.

Seinien pintakäsittelyjä on alakerrassa sekä yläkerran asuinhuoneissa säilynyt useita kerroksia. Joissain huoneissa vanhempia pintakäsittelyjä on otettu esille.

5.2 Vauriokartoituksen lähtökohdat

Valeenin talo on ollut Seinäjoen ammattikorkeakoulun seurannassa jo useamman vuoden ajan. Vuonna 2005 silloiset, nyt jo konservattoreiksi valmistuneet opiskelijat, Anu Nurkkala ja Tuija Väli-Torala tekivät talosta kuntokartoituksen ja vuonna 2006 SeAMK:n konservoinnin koulutusohjelman assistentti, konservattori Anni Lehtimäki ja Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseon amanuenssi Risto Käsälä kävivät tarkastelemassa rakennuksen kuntoa. Kummastakin käynnistä on kirjoitettu raportit, joita olen käyttänyt lähteinä vaurioiden etenemisen tarkastelussa (Nurkkala & Väli-Torala, 2005 ja Lehtimäki, 2006). Rakennuksen kuntoa tarkastellaan siirron kannalta.

Dokumentointia ja vauriokartoitusta tukevat rakennuspiirrokseni löytyvät Seinäjoen ammattikorkeakoulun arkistoista.

5.3 Perustuksen vauriot

Valeenin talon suurimmat ongelmat johtuvat rakennuksen liikkuneista ja osittain romahtaneista perustuksista. Myös lattiankannattajien ja tulisijojen alla olevat tukikivilademat ovat paikoin romahtaneet. Pahimmillaan kivijalan vauriot ovat kaakoisnurkalla ja pohjoisseinällä.

Keittiössä, talon pohjoispäädyssä, on ennen ollut uloskäynti, joka on myöhemmin suljettu ja tilalle on laitettu ikkuna. Perustukseksi tällä kohtaa on laitettu liuskekiviladelmia, jotka on koteloitu betonilla. Liikkumisen seurauksena kivilademat ovat sortuessaan hajottaneet myös betonoinnin. Samalla ikkuna, joka laitettiin oven tilalle, on kallistunut itää kohti. (Kuva 5.)

Kivijalka voidaan siirtää uudelle rakennuspaikalle. Jokainen kivijalan osa on koodattava, jotta ne asennetaan uudella rakennuspaikalla oikeaan järjestykseen.

Kuva 5. Pohjoispäädyn ikkunan alta on kivijalka sortunut.

5.4 Alapohjan vauriot

Kaakkoisnurkan perustusongelmat ovat aiheuttaneet huoneessa 7 lattian kallistumisen. Huoneen kaakkoisnurkalla lattia on painunut alaspäin noin puoli metriä (Kuva 6). Painuminen taas on nostanut lattiaa vastakkaisella seinällä ylöspäin siten, että lattia on noussut yli jalkalistojen. Lattiankannattajat ovat keskeltä vielä hyväkuntoisia, päistä kuitenkin lahonneita.

Kuva 6. Lattian kallistuma huoneessa numero 7.

Alapohjista voitaisiin hyödyntää osia siirron yhteydessä, mutta rakenteet ja eristeet on uusittava. Osa lattialankuista täytyy vaihtaa.

5.5 Seinien vauriot

Perustusten painuminen ja maa-ainesten kasautuminen ovat aiheuttaneet vaurioita alimmissa hirsikerroissa. Ainoastaan itäjulkisivulla sokkelia on näkyvissä reilusti ja riittävästi. Lahovaurioita hirsirungossa löytyy ainakin huoneen 6 itäikkunan alapuolelta sekä eteläisen ikkunan alapuolelta. Huoneen numero 7 lattian romahtamisen lisäksi etelä- ja länsiseinän kolme alinta hirsikertaa ovat lahoja, kuten myös lattiankannattajat osittain. Perustusten liikkuminen on aiheuttanut melko suuria vaurioita myös pohjoisseinällä.

Hyönteisvaurioita löytyy huoneen 1 kaakkoiskulmasta, huoneen 2 luoteisnurkasta, huoneen 3 koilliskulmasta, sekä huoneen 8 eteläseinältä. Myös kaikki hyönteisvauriot tavattiin alimmissa hirsikerroista. Tämä kertonee siitä, että liika kosteus vaivaa alimpia hirsiiä perustusongelmien vuoksi.

Rungon alimmat hirsikerrat tulee vaihtaa kauttaaltaan siirron yhteydessä. Paikoitellen tarvittaessa jopa 3 - 4 hirsikertaa. Keittiössä hirsiväliseinää on katkaistu, ja

se vaatii täydentämistä. Hirsirungon alimpien hirsien vaurioiden paikat löytyvät piirustuksesta nro 1.

Vuonna 2005 ulkovuoraus on ollut hyväkuntoinen ja suurimmilta osin käyttökelpoinen. Vain eteläpäädyssä ulkovuoraus on ollut huonokuntoinen (Nurkkala & Väli-Torala, 2005). Joulukuun alussa 2009 tilanne vaikutti hieman huonommalta, sillä ulkovuoraus oli jo melko huonossa kunnossa kauttaaltaan. Puun pinnalla kasvoi sammalta ja useista paikoista puuaines tuntui hauraalta ja vuoraus olikin hajoillut useista kohdista. Erityisen huonossa kunnossa oli eteläpäädyn vuoraus sekä nurkkakoteloinnit (Kuva 7). Ulkovuorauksesta pystyttäisiin taitavasti käsiteltynä hyödyntämään osia, mutta suurin osa vuorauksesta on korvattava.

Kuva 7. Eteläpäädyn huonokuntoista vuorilaudoitusta.

Valeenin talossa sisäpuolen pintakäsittelyt ovat säilyneet useista asukkaista ja joistakin muutoksista huolimatta. Alakerrassa huoneiden seinät on pinkopahvitettu ja sen jälkeen tapetoitu useita kertoja. Vanhoja tapetteja on otettu esille muuta-

massa kohdassa. Yläkerran kahdessa asuinkäytössä olleissa huoneissa seinäpintaa on silotettu ja pintakäsittelyjä alustettu liimaamalla seiniin vanhoja sanomalehtiä ja asiakirjoja (Kuva 8). Asiakirjoissa on nähtävillä vanhoja vahasinettejä, joten ne voivat olla Wallénin aikaisia nimismiehen asiakirjoja.

Kuva 8. Hirsipintaa on siloteltu sanomalehdillä.

Vanhat pinkopahvit useine tapettikerroksineen ovat joissain huoneissa hyvin huonossa kunnossa. Suurimmat pintakäsittelyihin liittyvät ongelmat ovat alakerran suuressa salissa. Pinkopahvit ovat revenneet ja roikkuvat suurilta osilta. Joillain seinillä pintakäsittelyjä ei ole enää jäljellä. Roikkuvia pahveja on tuettu puunpaloilla, jotta jo irronneet ja roikkuvat palat eivät venyisi enempää ja vetäisi vieläkin suurempia osia irti seinistä (Kuva 9).

Kuva 9. Roikkuvia pinkopahveja on tuettu laudan pätkillä.

Kaikissa alakerran huoneissa pinkopahvit ovat pahasti löystyneet ja ne kupruilevatkin pahasti. Suuri osa olisi kuitenkin vielä korjattavissa. Sisäpuolen pintakäsittelyjä ei voida siirtää, joten ne on huolellisesti dokumentoitava.

5.6 Yläpohjan ja välipohjan vauriot

Sisäkatot ovat laudoitettuja ja valkoiseksi maalattuja. Ne katot, joiden lautapintoja on maalattu lateksimaaleilla, ovat vuosien aikana menneet huonoon kuntoon ja irtoileva maali roikkuu katosta muovimaisina paloina. Öljymaalatut kattopinnat ovat pahasti krakeloituneet. Kattolaudat vaikuttavat hyväkuntoisilta.

Salin katossa muutama kattolauta on irronnut pontistaan ja ne roikkuvat nyt toisesta päästään irtonaisena. Lintuperhe pesi tällä laudannokalla kesällä 2009 (Kuva 10).

Kuva 10. Myös huoneessa kuusi kattolautoja on irronnut pontistaan.

Sisäkatot saisi todennäköisesti osittain irti ja kattolautoihin on tehtävä maalinpoisto. Eristekerrokset on uusittava siirron yhteydessä, mutta yläpohjan kannattimet voidaan hyödyntää.

5.7 Vesikaton vauriot

Rakennus on vielä melko hyväkuntoinen, kun otetaan huomioon, että se on ollut tyhjiällä ja kylmillään jo yli 30 vuotta. Yksi suurimmista säilyttävistä tekijöistä on ollut rakennuksen katto, joka on pitänyt sadevedet poissa rakenteista ihan viime vuosiin saakka. Vuonna 2006 ensimmäisen kerran oli huomattavissa katon vähäistä vuotamista (Lehtimäki, 2006).

Vesikatto on kannatettu vuoliaisilla. Katemateriaalina on käytetty Eternit -levyjä, jotka on asennettu luultavasti 1930-luvulla vanhan pärekaton päälle. Kate on jo hyvin iäkäs, ja vaikka onkin vielä suurimmalta osaltaan pitävä, on se myös hyvin hauras. Eternit -levy on myös terveysriski, sillä se on yksi 1900-luvun alun asbestisementtirakennuslevyistä. Asbesti on kuitumainen silikaattimineraali, joka hengitysteihin päästessään altistaa mm. syövälle. Tästä syystä asbestipurkutyötä saa tehdä vain työsuojeluviranomaisen valtuuttama työntekijä. Valtuutus edellyttää,

että työntekijä on pätevä tekemään asbestipurkutöitä, ja että hänellä on asianmukaiset varusteet. (Asbesti, 2009.) Katon kannatinrakenteita voidaan käyttää myöhemmin, mutta niitä on täydennettävä.

5.8 Ikkunoiden vauriot

Talon ensimmäisessä kerroksessa ikkunat ovat kuusiruutuisia, kooltaan noin 1100 x 1500 millimetriä (Kuva 11). Ainoastaan entisen oven kohdalla oleva keittiön ikkuna on pienempi, sen leveys on noin 1000 millimetriä. Yläkerran haukkaikkunat ovat leveydeltään noin 1100 millimetriä, ja korkeudeltaan noin 260 millimetriä (Kuva 11).

Kuva 11. Alakerran kuusiruutuinen ikkuna, jonka yksi ruutu on vanhaa vihreää lasia. Yläpuolella vinttilojen haukkaikkuna.

Alakerran ikkunoista puuttuu paikoittain osia, ja lisäksi useita lasiruutuja on hajalla. Rikkinäiset ruudut on kuitenkin suojattu muovilla, joten sadevesi, tuuli ja eläimet eivät pääse niistä talon sisäpuolelle. Joissain ikkunoissa on vielä jäljellä ruutuja, joiden lasi on vanhaa vihertävää lasia. Nämä ruudut täytyy säästää kun toimenpi-

teisiin ryhdytään. Yläkerran haukkaikkunoissa on myös rikkiäisiä lasiruutuja, mutta myös ne on suojattu muovilla. Pääjulkisivun pohjoispäästä yksi ikkuna on kehyksiään myöten irti. Vuonna 2005 tämä ikkuna vietiin talteen sisälle (Nurkkala & Väli-Torala, 2005). Yläkerrassa pohjois- ja eteläpäätyjen ikkunat ovat kuusiruutuisia, mutta hiukan pienempiä kuin alakerran ikkunat.

Yläkerran ikkunat ovat vielä niin hyvässä kunnossa, että korjauksen jälkeen ne olisivat vielä käytettävissä. Alakerran ikkunat ovat vaurioituneet pahemmin ja niiden korjaaminen on ehkä myöhäistä. Niiden kunnostaminen vaatisi todella suurta työmäärää ja laajoja paikkauksia.

5.9 Ovien ja kuistin vauriot

Sisätiloja erottavat kolmipeiliset profiloidut ovet. Jokaisessa ovesa keskimäinen peili on kahta muuta pienempi (Kuva 12). Sisätilojen ovet ovat kunnostettavissa ja käytettävissä siirron yhteydessä. Ainoat ongelmat tällä hetkellä liittyvät ovien suljettavuuteen, joka taas johtuu perustusten ja sitä kautta koko talon liikkumisesta.

Kuva 12. Kolmipeilisiä väliovia, sekä kaakeliuuni.

Ulko-ovina ovat myös kolmipeiliset pariovet, joissa on profilointeja sekä kauniita heloituksia (Kuva 13). Aiemmin ovia suojaasi kuistirakennelma, joka purettiin vuonna 2006, sillä se oli huonokuntoinen ja vaarassa romahtaa. Ovet ovat vielä hyväkuntoiset, mutta epäilemättä sääolot kuluttavat niitä nopeasti. Ovet pitäisi saada suojatuiksi mahdollisimman pian.

Kuva 13. Kolmipeiliset ulkopariovet.

Vanhan kuistin lattiarakenteet ovat vielä jäljellä ulko-ovien edessä. Lattiarakenteet ovat kantavat, tukevat ja muutenkin toistaiseksi hyväkuntoiset, joten niitä voidaan käyttää hyväksi, kun uutta kuistia aletaan tehdä. Lattiarakenteidenkin säilyminen on hyvin rajallista, sillä myös ne ovat täysin sään armoilla. Kesäisin sadevesi jää seisomaan tasaisille askelmille, talvisin taas lumi ja jää rasittavat puuainesta. Aurinko kuluttaa lattiarakenteita sekä ulko-ovia vuodenajasta riippumatta.

5.10 Tulisijojen vauriot

Talossa on yhteensä viisi tulisijaa: talon eteläpäädyn kamareissa, huoneissa 6 ja 7, on kummassakin pystyuuni, huoneessa 6 pystyuuni on kaakelikuorinen ja huoneessa 7 peltikuorinen; huoneessa 5, suuressa salissa, on iso kaakeliuuni; huoneessa 4 on uudempi, ehkä 1970-luvulla punatiilestä muurattu takka; keittiössä on suurikokoinen tiilestä muurattu ja punaiseksi maalattu tulisija, jossa on leivinuuni, takka sekä Porin Perhelieden valurautainen puuhella.

Tulisijat ovat päällepäin pääosin hyvässä kunnossa lukuun ottamatta huoneen numero seitsemän peltikuoriuunia, jonka kuori on pahasti ruostunut, sekä keittiön suurta tulisijaa, joka on selvästi halkeillut. Kaakeliuunien kaakelit ovat hyväkuntoisia ja täysin uudelleenkäytettäviä. Keittiön muuratussa tulisijassa on nähtävillä useampia halkeamia. Myös valurautahella on pahoin ruostunut. Huoneessa numero neljä oleva uudempi takka näyttää päällepäin hyväkuntoiselta.

5.11 Vaurioiden eteneminen

Vauriot eivät ole merkittävästi edenneet vuosista 2005 ja 2006. Ainoastaan ulko-
vuorauksen vauriot ovat edenneet huomattavasti. Huomioitava muutos on myös
kuistin purkaminen. Hirsirungon todellinen tila selviää vasta kun ulkoverhous pure-
taan.

6 LOPPUPOHDINTA

Opinnäytetyöni aiheena oli selvittää, saako kulttuurihistoriallisesti arvokasta Valeenin taloa siirtää.

Valeeni siirrettiin nykyiselle paikalleen vuonna 1836. Se on merkittävä rakennus sekä rakennustaiteellisesti että historiallisesti. Useat ihmiset ovat asuttaneet Valeenia, kunnes 1970-luvulla omistajavaihdoksen yhteydessä talo jäi asumattomaksi. Tällä hetkellä toimenpidekiellon alainen, osittain vaurioitunut Valeeni haluttaisiin omistajan ja ostajaehdokkaan toimesta siirtää läheiselle rakennuspaikalle.

Lappajärven osayleiskaavan suojelumääräykset kuitenkin kieltävät Valeenin siirtämisen. Osayleiskaava määrittelee Valeenin rakennuksen valtakunnallisesti arvokkaaksi rakennuskulttuurikohteeksi, joka tulisi ympäristöineen säilyttää. Myös Museovirasto aikoo esittää Valeenia rakennussuojelulla suojatuksi, mutta ei ota kantaa sen siirtämiseen. Museovirasto ei siis myöskään sulje pois siirron mahdollisuutta.

Ihanteellista olisi, jos rakennus kunnostettaisiin sen nykyisellä paikalla. Tällöin saataisiin säästettyä myös sisäpuolen hienoja pintakäsittelyjä, jotka kertovat aikakautensa tyyli-ihanteista.

Tutkimieni asioiden valossa, Valeenin siirto vaikuttaisi kuitenkin olevan sen ainoa pelastus, sillä muuten talo todennäköisesti tulee tuhoutumaan huollon puutteeseen. Omistaja hakee poikkeuslupaa talon purkamiseen ja rakennuslupaa uudelle rakennuspaikalle. Molempiin hakemuksiin liitetään vaadittavat asiakirjat. Siirron ja kunnostuksen jälkeen Valeenin talolle löytyisi luultavasti myös uusi käyttötarkoitus. Paras tapa suojella ja säilyttää rakennuksia on asua niissä, pitää ne lämpiminä sekä ylipäättään huolehtia niistä. Taloa siirrettäessä myös rungon ja perustuksen vauriot saataisiin kunnolla kartoitettua ja korjattua.

Siirron yhteydessä tullaan kuitenkin menettämään muun muassa kaikki pintakäsittelyt ja siten osa Valeenin historiaa. Myös rakennuksen irrottaminen sen kontekstista tuhoaa sen autenttisuutta.

Jos rakennus siirretään uudelle paikalle, siirtoa verrataan uudisrakentamiseen. Tällöin nykyaikaiset lämmöneristysvaatimukset tulevat vaikuttamaan Valeenin taloon siirron yhteydessä. Oikeanlainen, vanhaan taloon sopiva eristäminen on erityäin tärkeää, sillä väärin toteutettu lämmöneristys saattaa tuhota rakenteita. On myös harkittava, eristetäänkö seinät ulko- vai sisäpuolelta.

Siirtäminen osissa olisi järkevin tapa siirtää Valeeni. Valeenin kokoisen rakennuksen siirtäminen tulee olemaan suuritöinen urakka, sillä kaikki rakennusosat tulee dokumentoida ja numeroida purkamisen yhteydessä.

Tarkan suunnittelun ja hyvien eristys- ja materiaalivalintojen jälkeen siirrolla saataisiin turvattua hieno, historiallinen rakennus pitkälle tulevaisuuteen, jopa sadoiksi vuosiksi.

LÄHTEET

Annola, K. 2010. Valeenin talon omistaja. Puhelinkeskustelu 24.2.2010.

Annola, K. & M. 2009. Valeenin talon omistajat. Haastattelu. 3.-4.12.2009.

Asbesti. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. Työsuojeluhallinto: Wysiwyg Oy. [Viitattu 15.12.2009]. Saatavana: <http://www.tyosuojelu.fi/fi/asbesti>

Hietanen, H. 2002. Kaavoituksen uudet aakkoset 2002; Johdatus maankäyttöön ja kaavoitukseen uuden maankäyttö- ja rakennuslain hengessä. Rakennustekniikan opisto, Helsinki.

Hippi, S. & Savola, E.-M. 2002a. Tarvolan kyläsuunnitelma: Asukasmäärä. [verkkojulkaisu] Lappajärvi. [Viitattu 10.12.2009]. Saatavana: <http://www.lappajarvi.fi/kylat/tarvola/kylayhdistys/2002/index.htm> tai monisteena 70/2002 Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta.

Hippi, S. & Savola, E.-M. 2002b. Tarvolan kyläsuunnitelma: Tarvolan kylän historiaa. [verkkojulkaisu] Lappajärvi. [Viitattu 10.12.2009]. Saatavana: <http://www.lappajarvi.fi/kylat/tarvola/kylayhdistys/2002/index.htm> tai monisteena 70/2002 Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta.

Hippi, S. & Savola, E.-M. 2002c. Tarvolan kyläsuunnitelma: Vapaat tontit ja käyttämättömänä oleva rakennuskanta. [verkkojulkaisu] Lappajärvi. [Viitattu 10.12.2009]. Saatavana: <http://www.lappajarvi.fi/kylat/tarvola/kylayhdistys/2002/index.htm> tai monisteena 70/2002 Länsi-Suomen ympäristökeskuksesta.

Kaavasanasto ja -merkinnät. 19.5.2005. [Verkkosivu]. Jyväskylän kaupunki: kaavoitus. [Viitattu 20.1.2010]. Saatavana: <http://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/kaavasanastojamerkinnaat>

Kaavoitus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Lappajärvi: Lappajärven kunta. [Viitattu 10.2.2010]. Saatavana: http://www.lappajarvi.fi/asuminenjarakentaminen_kaavoitus.php

Kangas, E.-L. 1998. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä rakennusryhmä tai rakennettu alue: Järviseuutu, Lappajärven kunta. Seinäjoki: Motiivi Oy.

Kangas, E.-L. 1999. Lappajärvi: Keskustaajaman kulttuurihistoriallisten kohteiden inventointi. Seinäjoki: Motiivi Oy.

Konttinen, R. & Laajoki, L. 2000. Taiteen sanakirja. Toinen painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja rakennelmat; Järviseuutu, Lappajärven kunta. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Museoviraston VAT-ehdotus. Alueraportti.

Kuusiniemi, K. 1988. Johdatus kaavoitus- ja rakentamisoikeuteen. Helsinki: Otakustantamo.

L 5.2.1999/132. Maankäyttö- ja rakennuslaki.

L 18.1.1985/60. Rakennussuojelulaki.

Lappajärvi: Keskustaajaman osayleiskaavan tarkistus ranta-alueilla ja eräillä osa-alueilla. 22.6.2009. Seinäjoki: Pöyry.

Lappajärvi: Tarvolan kylä ja kulttuurimaisema. Sivustossa Rakennettu kulttuuriympäristö; Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 1993 -luettelo. 1993. [Verkkosivusto]. Helsinki: Museovirasto. [Viitattu 10.2.2010]. Saatavana: <http://www.nba.fi/rky1993/kohde1516.htm>

Lehtimäki, A. 31.10.2006. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Kulttuurialan yksikkö, rakennuskonservointi. Matkaraportti Valeenista. Julkaisematon.

Maankäyttö- ja rakennuslaki; Yleiskaavan sisältö ja esitystavat. 2006. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Museoviraston lausuntoja -tiedote 30/2010. 28.10.2010. [Verkkosivu] Helsinki: Museovirasto. [Viitattu 25.11.2010] Saatavana: <http://www.nba.fi/fi/lausuntotie3010>

Nurkkala, A. & Väli-Torala, T. 13.10.2005. Valeenin talon kuntokartointus. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu. Kulttuurialan yksikkö, rakennuskonservointi. Harjoitteluraportti. Julkaisematon.

Puurunen, H. 2000. Hirsirakennuksen siirto. Korjauskortisto: KK 17. Helsinki: Museovirasto.

Rahola, U. 2000. Ulkolaudoituksen korjaus. Korjauskortisto: KK 3. Helsinki: Museovirasto.

Rakennettu kulttuuriympäristö; Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt 2010 RKY. 2009. [Verkkosivusto]. Museovirasto. [Viitattu 25.11.2010]. Saatavana: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

Siitari-Vanne, E. 1994. Rakennetun ympäristön suojelusta. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.

Syrjänen, O. 1999. Harkintavalta kaavoituksessa ja rakentamisessa. Tampere: Rakennustieto Oy.

Tanskanen, M. 2009. Kunnan rakennusjärjestys. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. [Viitattu 11.2.2010]. Saatavana: http://www.kuntaportaali.com/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;356;61567;145305

Tarvolanniemen rakennusjärjestys. 2000. Lappajärven kunta.

Tietoa kaavoituksesta [Verkkosivu] [Viitattu 1.12.2010] Saatavana: <http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;17468;8788>

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt 2010; RKY. 2009. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Museovirasto. [Viitattu 10.2.2010]. Saatavana: http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_list.aspx

Yleiskaavoitus. Päivitetty 9.3.2007.[Verkkosivu] Lounais-Suomen ympäristökeskus. [Viitattu 14.12.2010]. Saatavana: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=6554&lan=fi>